

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента  
Кузнецової Олени Анатоліївни на дисертацію  
Карпенко Ангеліни Андріївни «Трансформації змісту підготовки майбутніх  
психологів до професійної діяльності (2002-2025рр.)», подану на здобуття  
ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» зі  
спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки**

**Актуальність теми дисертації** не викликає сумнівів і зумовлена переходом від традиційної академічної моделі підготовки фахівців в означений період до гострої потреби формування готовності майбутніх психологів до діяльності в умовах екзистенційних криз та надзвичайних ситуаціях сьогодення. Соціальна важливість та значущість окресленої проблеми, а також недостатність цілісного теоретико-методологічного узагальнення змісту підготовки майбутніх психологів в історико-педагогічному дискурсі зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Дисертантка цілком обґрунтовано вказує на низку суперечностей, які стали науковим підґрунтям для розробки проблематики дисертації. Отже, можна впевнено констатувати, що дослідження Карпенко А. А. є вагомим та актуальним, що підтверджується як сучасними освітніми реаліями, так і потребами науково-теоретичного осмислення процесів, пов'язаних із трансформаціями змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертацію виконано у межах наукової діяльності та емпіричних досліджень кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова на тему: «Теоретико-методологічні засади особистісно-професійного розвитку сучасного фахівця в умовах діджиталізації та диверсифікації освіти» (Державний реєстраційний номер: 0124U004701).

**Ступінь обґрунтованості, достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Дисертаційна робота містить ґрунтовне теоретичне узагальнення й авторське бачення вирішення наукової проблеми щодо трансформацій змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності у вітчизняних закладах вищої освіти в період з 2002 по 2025 рік. Аналіз змісту дисертаційного дослідження в сукупності з оприлюдненими науковими працями авторки дає підстави стверджувати, що представлені результати, висновки та практичні рекомендації характеризуються високим ступенем вірогідності та наукової обґрунтованості. Методологічний апарат роботи, зокрема її мета, об'єкт та предмет, визначено логічно й коректно, що забезпечує їх повну відповідність обраному напрямку історико-педагогічного дослідження.

Об'єктом дослідження обрано розвиток змісту підготовки майбутніх

психологів в закладах вищої освіти України в період 2002–2025 років. Предмет дослідження: змістові, процесуальні особливості, періоди та етапи трансформацій змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності (2002–2025 рр.).

Визначена мета дослідження спрямована на досягнення науково значущих результатів шляхом розв'язання ключових завдань і сприятиме обґрунтуванню нових підходів до професійної підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності у визначених хронологічних межах. Це дозволило розробити та упровадити в освітній процес закладів вищої освіти висновків та рекомендацій стосовно перспективних напрямів її вдосконалення в умовах сьогодення. Обґрунтованість і достовірність наукових положень дисертації забезпечується комплексним застосуванням низки взаємодоповнюючих методів дослідження. Зокрема, використання загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення) дозволило автору здійснити глибокий теоретико-методологічний аналіз джерельної бази. Застосування історико-структурного та конструктивно-генетичного підходів дало змогу не лише розкрити внутрішню логіку трансформації змісту підготовки психологів у межах 2002–2025 рр., а й здійснити наукову реконструкцію цього процесу. Особливої уваги заслуговує використання порівняльно-зіставного методу, за допомогою якого виявлено специфічні риси освітнього процесу в різних ЗВО, що стало підґрунтям для розробки прикладних рекомендацій з удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців.

Коректне застосування обраного методологічного інструментарію дало змогу Карпенко А. А. отримати нові наукові результати та ґрунтовно обґрунтувати ключові положення дисертації. Глибина проведеного теоретичного аналізу свідчить про високий рівень фахової компетентності авторки та її здатність до системного осмислення складних наукових проблем. Усі представлені в роботі твердження є належним чином аргументованими, а висновки характеризуються структурною цілісністю та логічною послідовністю викладу.

**Мова та стиль викладення результатів.** Робота характеризується послідовністю та доступністю при викладенні матеріалу. Стиль мовлення грамотний та є доречним використанням загальноприйнятої термінології, в тому числі, термінів та скорочень в «Переліку скорочень, визначень та умовних позначень», що дозволяє легко орієнтуватися в термінології.

Структура дисертаційної роботи логічна, пропорційна, витримана в традиційному ключі, цілеспрямована щодо відображення послідовності наукового дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них та загальних висновків, списків використаних джерел (218 найменувань) та 5 додатків.

У вступі зазначені актуальність теми наукової роботи; мета та завдання дослідження; об'єкт, предмет та методи дослідження; наукова новизна отриманих результатів; особистий внесок; апробація результатів тощо. Заслуговує на схвалення обґрунтування хронологічної межі дослідження, що дозволило

підкреслити актуальність дослідження, звужити предмет аналізу й уникнути надмірної розпорошеності теми.

У першому розділі дисертації авторкою здійснено комплексний ретроспективний аналіз еволюції змісту підготовки майбутніх психологів в Україні упродовж 2002–2025 років, що дозволило виявити ключові вектори його трансформації під впливом структурно-адміністративних та геополітичних чинників. На основі ґрунтовного вивчення нормативно-правової бази та наукового дискурсу дисертанткою уточнено поняттєво-категоріальний апарат дослідження, зокрема сутнісні характеристики процесу трансформації змісту фахової підготовки, та науково обґрунтовано авторську періодизацію, що охоплює періоди стандартизації (2002–2013 рр.), системної модернізації (2014–2021 рр.) та адаптації до воєнних умов (2022–2025 рр.). Особливої уваги заслуговує вивчення світового досвіду підготовки фахівців у країнах, що пройшли крізь воєнні конфлікти, що дало змогу автору виокремити перспективні напрями інтеграції міжнародних практик у вітчизняне освітнє поле та констатувати завершення переходу від академічно-теоретичної до практико-орієнтованої моделі навчання.

У другому розділі дисертаційного дослідження автором здійснено цілісний аналіз трансформаційних процесів у змісті фахової підготовки психологів упродовж 2014–2021 років, що дозволило науково обґрунтувати перехід від уніфікованої академічної моделі до практико-орієнтованої парадигми в умовах системної модернізації та інституційної автономії ЗВО. Дисертанткою доведено, що геополітичні виклики та військова агресія зумовили якісне оновлення змісту освіти на засадах травмо-інформованого підходу, що проявилось у впровадженні низки спеціалізованих дисциплін (кризової, військової та реабілітаційної психології) та посиленні міждисциплінарної інтеграції знань. Особливої наукової ваги розділу надає комплексний розгляд впливу цифровізації на освітнє середовище, де поряд із перевагами індивідуалізації та гнучкості навчання, авторка критично осмислює ризики нівелювання емпатійної складової та дефіциту соціалізації майбутніх фахівців, що є принципово важливим для професійної діяльності психолога. Констатовано, що на кінець 2021 року в Україні сформувалася професійно орієнтована міждисциплінарна системність підготовки, здатна оперативно реагувати на складні соціокультурні виклики.

У третьому розділі дисертаційного дослідження здійснено цілісне наукове узагальнення трансформацій змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх психологів у період 2022–2025 рр., що дозволило авторці обґрунтувати докорінну зміну освітньої парадигми від стабільного розвитку до екстреної адаптації до воєнних умов. Дисертанткою доведено перехід від загальнотеоретичного до вираженого практико-орієнтованого змісту навчання з акцентом на травмо-інформованому підході, кризовому втручанні та збереженні ментального здоров'я відповідно до міжнародних стандартів. Особливої уваги заслуговує обґрунтування методико-дидактичного супроводу на засадах комплексної цифровізації, впровадження інноваційних технологій (симуляційні

техніки, тренінги резильєнтності) та модернізації системи оцінювання через використання кейсів і супервізійних звітів. Виявлені автором провідні тенденції та перспективні напрями розвитку – від залучення штучного інтелекту до гармонізації з європейським освітнім простором – підтверджують формування гнучкої та життєздатної моделі підготовки фахівців, здатних ефективно відповідати на критичні виклики сучасного українського суспільства.

Наприкінці кожного розділу дисертанткою подано змістовні та логічно узагальнені висновки, які підтверджують послідовність і цілісність проведеного дослідження. Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів забезпечується використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, дібраних відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета роботи. Зокрема, застосування загальнонаукових методів аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення сприяло ґрунтовному опрацюванню джерельної бази й визначенню стану розробленості проблеми. Використання історико-структурного методу дало змогу простежити внутрішню логіку та динаміку трансформації змісту підготовки психологів у системі вищої освіти, а також окреслити структурні компоненти цього процесу в різні історичні періоди. Конструктивно-генетичний метод забезпечив можливість наукової реконструкції процесу трансформації змісту підготовки майбутніх психологів та обґрунтування періодизації досліджуваного явища упродовж 2002–2025 рр. Водночас порівняльно-зіставний метод дозволив виявити спільні та відмінні риси у змісті професійної підготовки психологів на різних етапах розвитку вищої освіти й проаналізувати практичний досвід окремих закладів вищої освіти.

Дисертанткою опрацьовано основну літературу з предмету дослідження, на підставі розгляду якої сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Відповідно до чинних вимог дисертація містить анотації та список опублікованих праць за темою дослідження українською й англійською мовами. Загальний обсяг дисертації становить 326 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 181 сторінці.

**Повнота викладення матеріалу дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача.** Основні результати дослідження висвітлено у 18 наукових публікаціях здобувача. Опубліковано 8 статей у наукових періодичних виданнях, що відображають основні наукові результати дисертації, з яких 2 статті в зарубіжних виданнях, 6 статей – у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»). Додатково апробацію результатів здійснено через публікацію розділу колективної монографії та 9 тез доповідей у матеріалах міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Дисертаційна робота є оригінальною, самостійною, завершеною науковою працею, яка відображає авторський підхід. Усі наукові результати й висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

**Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.** За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи та

опублікованих наукових праць автора, а також аналізу наданого автором звіту щодо перевірки тексту рукопису на антиплагіат, порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використанні здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

**Оформлення дисертаційної роботи.** Дисертація Карпенко А.А. оформлена з дотриманням чинних вимог МОН України (наказ № 40 від 12.01.2017 р.). Структура роботи є логічною та виваженою, а обраний академічний стиль викладу матеріалу дозволяє вичерпно та аргументовано висвітлити основні наукові здобутки дослідження.

**Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.** Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Карпенко А. А., слід висловити деякі зауваження і пропозиції:

1. У підрозділі 1.1. дисертаційної роботи авторкою уточнено поняттєво-категоріальний апарат, зокрема розкрито дефініцію «трансформації змісту підготовки майбутнього психолога». Проте об'єкт дослідження у вступі позначено як «розвиток змісту підготовки», що створює певну термінологічну колізію між поняттями «розвиток» та «трансформація», які потребували б чіткішого розмежування.

2. У розділі 1.2 проведено компаративний аналіз зарубіжного досвіду підготовки майбутніх психологів, проте хотілося б побачити більш детальний розгляд механізмів адаптації описаної у ньому моделі «супервізованої інтернатури» до українських реалій, зокрема у нормативному полі 2022-2025 років.

3. Оскільки в третьому періоді (2022-2025 рр.) виокремлюється спеціалізований медико-психологічний блок у підготовці майбутніх психологів (з метою опанування знань з психіатрії, діагностики ПТСР та ін.), у дисертації бракує аналізу того, чи відбувалася і як саме міждисциплінарна підготовка психологів до професійної діяльності у співпраці, зокрема, з медичними закладами.

Однак, висловлені дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку роботи та не знижують достовірності її результатів. Дисертація Карпенко А.А. репрезентує ґрунтовний науковий здобуток, спрямований на вирішення проблеми модернізації системи підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності в умовах трансформаційних змін у вищій школі України.

**Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».** У цілому дисертаційна робота Карпенко Ангеліни Андріївни «Трансформації змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності (2002-2025рр.)», поданої на здобуття ступеня доктора філософії є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною з постановки і вирішенні проблем трансформацій змісту підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності.

Дисертація Карпенко Ангеліни Андріївни за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а Ангеліна Андріївна Карпенко заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

**Офіційний опонент:**

кандидат педагогічних наук,  
доцент, директор навчально-наукового  
медичного інституту  
Чорноморського національного університету  
імені Петра Могили

**Олена КУЗНЕЦОВА**